

Un tânăr regalist in demascări: Justin Paven

Justin Ștefan Paven, astăzi episcop al Bisericii greco-catolice, a ajuns în pușcărie la vârsta de douăzeci și patru de ani, ca membru al unei organizații studențești regaliste, numită "Stema Țării", după titlul unei reviste al carei naș fusese, ca și redactor unic, alături de Titus Pittini, răspunzător de grafica și machetarea ei. " *Inițiatorul organizației noastre, un avocat de orientare socialistă, Vladimir Corbasca, încercase să participe la alegerile din 1946, cu un partid înființat de el, dar neîntrunind numărul de adepți, nu fusese înscris pe liste. În așteptarea unor eventuale noi alegeri, încercase cu noi să-și formeze cadre pentru o platformă de viitor*" (p. 29). Pentru această activitate a primit o condamnare de trei ani. Încă de la acest prim citat, se face simțită înclinarea autorului spre duhul blând ironic și abia fâlfâind delicat între gând și cuvânt. Întreaga scriere este alertă și impregnată de același spirit ironic, cel puțin înainte de rememorarea începutului reeducărilor. Ea intră de la primele rânduri în materie, fără introducere, trântind în capul cititorului ordinul caraliilor, resimțit ca o lovitură, așa cum îi izbise și pe cei arestați.

" - *Mișcă-te mai repede, banditule, și ține mai aproape!*

Cu pistoalele automate strânse în poziția de a trage imediat în cel care ar fi făcut un singur gest de ieșire din rând, milițienii tineri, pregătiți cu multă grijă și responsabilitate ideologică, se sileau să-și arate zelul de combatanți în lupta pe care 'partidul' o declanșase contra "trădătorilor și dușmanilor patriei".

Mergeam de-a valma, înghesuți unul în altul, cu câte o bocceluță, silindu-ne să nu 'ieșim', apropiindu-ne de cordonul amenințător cu moartea al celor ce "fși făceau datoria" către ...patrie, adică partid.

Drumul cobora într-un debleu, la capătul căruia, sub nivelul pământului, se aflau niște ziduri groase de cetate, cu creneluri și ferestruici de țintire, străjuite de porți masive și grele.

*Pe frontispiciul acestei intrări în lăcașul care-și deschisese fălcile să ne înghită ca un balaur, o inscripție rămasă din vremuri îndepărtate arăta vechea destinație a edificiului: **FORTUL 13 JILAVA**.*

Lângă mine, un mucalit care privea cu un zâmbet ironic panorama suplicului ce ne aștepta în hruba aceasta, murmură printre dinți:

*- Fortul 13 e cu ghinion!, adăugând apoi cu un glas profund teatral: **Lasciate ogni speranza, voi che entrate!**" (p. 5-6).*

Ironia nu este doar citată, ci răsare, jucăușă, și din comentariul din umbră.

" *Șeful camerei dădea raportul:*

- Să trăiți, domnle șef, camera '4 Spital' se prezintă cu un efectiv de 60 deținuți!

Și la salutarea 'șefului' trebuia să răspundem în cor:

- Să trăiți!

După un timp s-a desființat obiceiul acesta cu "să trăiți", pentru că s-a spus că n-ar fi fost cazul să trăiască atât cât le doream noi" (p. 29).

Autorul, sensibil ca un termometru la ironie, o reține toată viața, cum stau lucrurile cu aceea a gardianului care a pătruns cel dintâi în celula unde se dezlănțuiseră pentru prima oară bătăile asupra grupului din care făcea Justin parte. Militarul se adresa lui Țurcanu, mustăcînd a grimasă: " *Da' ce sunt așa de supărați, mă, băieții ăștia ai tăi, azi? Ce, nu le-a plăcut ciorba?!...*" (p. 36).

Referitor la șeful reeducărilor, consemnează: " *Era deosebit de inventiv în a scorni și aplica cele mai cumplite suplicii, de la simpla bătaie cu pumnul până la silirea de a-și mânca excrementele pe care osânditul nu și le putuse reține din pricina durerilor.*

(...) În mijlocul unei haite de fiare feroce care rânjeau satisfăcute și făceau haz de spasmele osânditului obligat la asemenea monstruoșitate, îi dădeau la urmă cutia cu urină de la tinetă "ca să-și dreagă gustul!" (p. 40-41).

Cea mai fin catifelată ironie transcrisă, surprinsă la ceilalți deținuți, se referă la Canalul Dunăre-Marea Neagră:

" *Se zvonește că urma să fim selecționați (...); fiecare era dornic să ajungă la acel "El Dorado" unde se spunea că existau 'vorbitori', pachete, scrisori, mâncare suficientă și viață în aer liber. Pentru noi apărea ca un fel de 'Pământ al Făgăduinței' și chiar i se spunea în glumă: 'Canaalul'" (p. 70).*

Asupra noilor veniți la Jilava a planat ca un corb alb un zâmbet ambiguu, dintr-o lume străină, unde ni se țese, spăimântos, destinul: fură îndreptați către " *Reduit, (...) plasat în centrul fortificației. Ca o ironie a soartei, avea formă de ...inimă*" (p. 8).

Titlul lucrării e smuls dintr-o disperare concretizată în vorbirea cu sine, consemnată la p. 43: " *Doamne, Tu ai suferit doar o noapte și o zi, iar pe noi ne lași să fim chinuți atâta timp pe crucea aceasta!...*

Dumnezeule, de ce ne-ai părăsit?!... " " Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit? Reeducări - Camera 4 Spital Pitești și trei sonete închinare autorului de Mihai Rădulescu" ; [București, Editura Ramida în colaborare cu Editura Majadahonda, 1996].

Justin Ștefan Paven este un dibaci mânător al limbii literare - bogată și proaspătă fără ostentație -, care-l slujește cu credincioșie, niciodată ieșind în frunte, ci ajutându-l a izbuti un tur de forță scriitoricesc, anume să-și redacteze amintirile în două stiluri - inițial acela al naivității și curăției vârstei ce nu cunoștea nimic din atrocitățile la care urma să-l expună sistemul, următorul - acela al sfâșierii aduse de o maturizare pripită și complet neașteptată, între ele necăscându-se vreo falie disonantă, dimpotrivă al doilea decurgând, în ritmul vieții înseși, din cel dintâi.

Iată o probă din substanța stilului adolescenței întârziate pomenit.

" *Dezbrăcați complet, în pielea goală, treceam zgriburiți, pe rând, în fața unui milițian care ne scotocea băgăjelul cu haine, verificându-le pe la toate cusăturile ca nici măcar un ac de cusut să nu ajungă în celulă. La sfârșit, ni se cerea să ne aplecăm cu fundul către milițian, să vadă dacă nu cumva aveam ceva introdus în anus.*

Deși emoția impactului brutal cu asemenea situații necunoscute de mine până atunci era destul de vie, mă însoțea permanent curiozitatea, ca la lectura unui roman senzațional, când așteptam cu interes evenimentele de pe pagina următoare.

Dorința de a mă reîntâlni cu prietenii mă făcea să nu acord prea multă importanță brutalităților de moment ale milițienilor, fiind pregătit sufletește pentru orice surpriză m-ar fi pândit" (p. 7).

Retrăirea ingenuității de atunci e splendid înduioșătoare, în același timp nelipsind din ea luarea de sine peste picior.

" *Dan Cernovodeanu, (...) șef de promoție în clasa Regelui Mihai (...) ne promitea să vorbească Regelui despre noi, cei ce ne-am sacrificat tinerețea pentru regalitate, și-mi simțeam inima plină de mândrie la gândul că Regele va auzi și numele meu" (p. 10).*

Posibilitățile sale de portretist se mărginesc la a schița din fugă două-trei linii principale, necesare pentru o spumă de imagine grăitoare.

" *Îl chema Uță Paraschiv; avea vreo treizeci de ani, fost polițist, înalt, uscățiv, poate din cauza maltratărilor prin care trecuse la anchetă și pe care mi le povestise pe nerăsuflăte în duba ce ne adusese de la Securitatea din Uranus" (p. 6).*

Sau figura unui preot greco-catolic maramureșan, al cărui nume l-a uitat. " *Un om deschis, cu un permanent zâmbet pe buze, gata să ajute pe oricine îl vedea într-o strâmtoare și mai ales să spună un cuvânt de încurajare.*

Optimismul lui era de altă natură decât al intelectualilor cu vederi politice. El își întemeia buna speranță pe texte evanghelice și simțea că spusele sale aveau o autoritate care depășea vremelnicia momentului. Pe el l-am auzit vorbind despre Sf. Fecioară cu o căldură cum nu mai întâlnisem până atunci. Față de imaginea pe care o aveam eu despre Ea, mai mult ca o realitate iconografică, modul intim și cald cum înfățișa el prezența Ei în viața noastră reprezenta pentru mine o noutate ce mă captiva" (p. 13).

Dacă portretele sale dau seama de înfățișarea generală a omului, ori de purtarea lui, Justin Paven surprinde și modificările impuse portretului de împrejurări: " *Losif Losif, un tânăr blond, care intrase în carantină ceva mai târziu decât noi și care stătea toată ziua foarte tăcut și retras și se uita mereu pe fereastra ce da în curtea interioară, așteptând parcă să se petreacă ceva acolo, devenise alb la față, ca varul, și-l cuprinsese un tremur nervos, plimbându-se de colo până colo și încercând să se stăpânească. La comentariile noastre îngrozite nu spunea decât atât:*

- O să vedeți voi!... o să vedeți" (p. 25); asupra aceluiași va insista Marcel Petrișor, după cum vom vedea în ultima parte a acestui volum.

Descrierile sunt rare, la fel de sobre ca și portretele, dar constatăm că autorul știe descoperi un spațiu nou și cu alt simț decât văzul universal folosit, în cazul de față cel olfactiv: " *Ca dintr-o etuvă sub presiune, m-a izbit o duhoare de abur mirosind greu a urină și sudoare". Simțul mirosului desenează preambulul receptării vizuale: " Pe cele două părți ale unei încăperi lungi de vreo 20 metri, se găseau pricuri de lemn suprapuse, lăsând un coridor îngust la mijloc. Vreo sută cincizeci de deținuți în pielea goală, purtând doar un chilot sumar, zăceau înșirați până la refuz, de o parte și de alta a acestor stelaje. Aplecându-se să vadă cine a intrat, semănau cu niște osândiți dintr-o galeră romană, cărora le lipseau numai vâslele" (p. 8). Auzul nu absentează nici el de la conjurația mijloacelor de receptare a realității celei noi: " *Deodată, în liniștea nopții, se auziră niște strigăte de durere..., apoi altele și altele, într-un vacarm de urlate desperate ce lăsau impresia de a fi cuprins întreaga închisoare.**

Am sărit cu toții înspăimântați, neștiind ce se petrecea. Primul gând, împărțit de la unul la altul, a fost că s-a dat ordin general pe închisoare de a se bate în noaptea Crăciunului și așteptam îngroziți să se deschidă ușa și să intre milițienii cu ciomegele, să ne căsăpească" (p. 24). Finalmente: " Torționarii se retrăgeau în paturile lor, iar noi rămâneam în grija plantonului care se plimba în tăcere, cu pași sacadați prin fața noastră" (p. 42).

După cum procedăm în toate prezentările de față, vom culege datele portretului lui Eugen Țurcanu și din textul prezent, omul lui Nicolschi obsedându-ne și intrigându-ne în aceeași măsură ca și pe victimile demascărilor inițiate de el în rândurile tineretului studențesc (cu osebire legionar) la Pitești.

" În cursul zilei (de 21 ianuarie 1950; n. n.) cineva mi-a atras atenția să fiu mai prudent în conversații și în special mai circumspect față de câteva persoane, dintre care mi-a pomenit pe unul care ar fi fost mai periculos. Era un tip robust, bine legat, de talie mijlocie, cu o figură rotundă și ochi albaștri. Fusese student în Drept, la Iași, și pe traista în care își ținea lucrurile scria: Eugen Țurcanu, str. Valea Seacă 9, Câmpulung. Stătea foarte retras, și-și petrecea multă vreme privind pe fereastră, gânditor și întunecat (...).

Dacă nu mi s-ar fi spus că era un informator periculos, după figură nu părea a fi om rău și în conversație era chiar plăcut" (p. 29-30).

În continuare se adună variate impresii despre el, risipite ici și colo, din care se deduce un portret caracteristic. El, " dădea ordinele și înjura ca un ieșit din minți" (p. 31); "însoțit de doi vlăjgani încruntați, profitând de acel moment de surpriză, își amenaja terenul de bătălie. Lua pe fiecare deținut în parte, îi cerea să-și aducă bagajul de unde-l avea pus și-i stabilea un loc pe prici, acolo unde hotăra el. Socotea operația în așa fel încât să nu stea alături doi din aceeași organizație, întrebându-i dacă se cunoșteau mai demult" (p. 32). Decreta (p. 33); era " stăpân pe situație" (idem); " se plimba ca un lup hămesit (...) își căuta o victimă" (p. 33) pe care o târa, " cu câțiva pumni în cap, (...) în mijlocul câtorva ciraci" (idem); emitea sentințe (p. 37), ținea alocuțiuni (idem); " niciodată nu era mulțumit de sinceritatea răspunsurilor noastre și, în cazurile mai grave, bietul nenorocit era întins pe o masă lungă, în mijlocul camerei, și lovit cu ciomagul și cureaua până făcea de el de durere" (p. 40).

Umorul lui constă într-o ironie nepotrivită și amenințătoare: " Când a venit la mine prima oară, m-a întrebat cum mă chema.

- Paven Justin, am răspuns, cuprins de emoție.

- "Paven", ce nume e ăsta? De unde ești?

- Eu sunt din București, dar numele meu e originar din Țara Moșilor. Bunicul meu era din Câmpeni.

- Aha, ești moș! Ai grijă să nu-ți tai eu moșu!..., s-a retras zâmbind, lăsându-mă să bănuiesc că nu mă mai socotea printre cei care ar fi putut să-l intereseze" (p. 46).

Importanța memoriilor intitulate " **DUMNEZEUL MEU DE CE M-AI PĂRĂSIT**" constă în faptul că autorul a fost martor al morții lui Șura Bogdanovici. Toți memorialiștii reeducărilor socotesc de datoria lor să amintească de acea crimă și, eventual, s-o descrie - conform legendelor (fără a specifica, de obicei, că acesta era statutul informațiilor lor); pentru prima oară cineva a asistat la ultimile clipe ale inițiatorului reeducărilor și aduce o mărturie exactă asupra lor.

" Împreună cu noi fusese adus și Bogdanovici, care abia se mai ținea pe picioare. Era într-o stare de slăbiciune jalnică, de nedescris. Avea aspectul unui cașectic, dar nu atât din lipsa de mâncare, cât mai ales din tratamentul de violențe la care fusese supus. Acum Țurcanu îl lăsase în pace, dar nenorocitul nu s-a mai putut redresa.

Într-o zi n-a mai fost în stare să se ridice în capul oaselor și a fost nevoie să fie hrănit de alții. Îmi amintesc cu câtă atenție caritabilă se ocupa de el Georgică Georgescu, dându-i toate îngrijirile pe care condiția claustrării noastre le îngăduia, dar n-a mai rezistat mult.

Stătea întins pe prici, cu ochii aproape imobili, privind undeva, dincolo de tavan, și nu scotea un cuvânt.

În tot timpul cât am stat cu el, nu l-am auzit rostind decât câteva cuvinte. Se putea citi pe fața lui o amară descurajare care cred că a contribuit în mare măsură la grăbirea sfârșitului său.

Poate că, totuși, în tăcerea aceasta prelungită, Dumnezeu a putut să-i trezească, dintr-un sâmbure de credință primit la botez, un act de păreră de rău pentru viața sa de păcat și încheiată atât de tragic.

A expiat într-o dimineață, ducând cu el taina unei fărădelegi pe care a ispășit-o prin moarte pe Crucea închisorii, după ce a primit același tratament de respirație artificială ordonat de Țurcanu (a se vedea, mai departe, moartea lui Niță Cornel; n. n.) , în momentul când intrase în comă.

A fost primul om din viața mea pe care l-am văzut de aproape dându-și sufletul și al patrulea mort din seria cu care am intrat la 'reeducare'.

După scoaterea lui din cameră, în tăcerea apăsătoare care se lăsase, Țurcanu a ținut să-i facă un scurt panegiric:

- Așa vor pieri toți oportuniștii care își închipuie că pot înșela bunăvoința regimului!..." (p. 59-60).

Acest memorialist delicat, de statură potrivită, cu glas mic, cu vedere slabă, astăzi abia pășind din pricina bățăilor ce i-au zdrobit tălpile, păstrând întreaga cinste de odinioară și felul de a fi de-a dreptul al abia majorului arestat cândva, fin ca o mireasă a lui Hristos, fu sortit să asiste la o omucidere dintre cele mai odioase. Victima era " o figură de copil imberb, de vreo 20 ani, modest și tăcut, Niță Cornel, student la Iași, originar din Bacău, pe care aproape că nici nu l-am remarcat în perioada cât am stat la carantină, dar care a devenit, puțin mai târziu, eroul unor tragice întâmplări" (p. 24).

Și totuși furia lui Țurcanu împotriva acestuia a depășit cele ce săvârșea de obicei.

" Momentul culminant al acestui Calvar l-a constituit însă pedepsirea bietului Niță Cornel, în seara zilei de 28 februarie 1950, care moment, prin sfârșitul lui tragic, a dus la scoaterea și răspândirea noastră pe altă secție.

Se făcuse numărul de seară și, după închidere, Țurcanu și-a mobilizat iarăși echipa pentru operațiuni.

Avea de smuls niște declarații de la tânărul băcăuan care nu se lăsase convins până atunci să spună tot ce știa sau ce bănuia Țurcanu că știa.

După câteva întrebări, însoțite de amenințările de rigoare, văzând că răspunsul era nesatisfăcător, Țurcanu a asmuțit haita contra lui. Repezindu-i câțiva pumni, l-a vârat într-un cerc format din 6-7 torționari care l-au luat în primire cu pumnii și picioarele, zvârlindu-l de la unul la altul ca pe o minge, până când a căzut jos, amețit. L-au udat cu apă, să se trezească, și i-au dat un mic răgaz ca să se hotărească să vorbească.

Trebuia să spună ce știa despre omorârea unui soldat sovietic prin părțile lui și dacă luase și el parte la acea crimă politică. Probabil că existau ceva informații în legătură cu amestecul lui Cornel în acea afacere și Țurcanu voia să smulgă de la el confirmarea, dar bietul băiat fie că nu știa, fie că îi era frică să declare, rezista cu dârzenie să afirme ceva și nu zicea decât: "nu știu nimic!".

Văzând că nu voia să vorbească, au început să-l bată la tălpi, fără să-l descalțe. Loviturile primite prin încălțăminte sunt mult mai violente, pentru că durerile se localizează în special la cap; apoi l-au pus să facă manej, lovindu-l din nou cu pumnii, până când a căzut iarăși în nesimțire.

Țurcanu turba de furie văzând că nu putea scoate de la el nici un cuvânt. Nu mai întâlnise până atunci atâta putere de rezistență la nici unul dintre torturați, iar acum un copil de 19-20 ani primea loviturile cele mai crâncene, doar cu un ușor geamăt de durere.

Noi, care asistam la scena aceasta de groază, ce dura de vreo două ore, eram cu sufletele crispate, neștiind până unde putea merge oribila maltratare a unui om.

Dar bestialitatea călăilor a întrecut orice imaginație în supliciu aplicat sărmanului copil.

După ce l-au lăsat puțin să-și mai revină, în care timp Țurcanu se plimba furios și se gândea la o nouă metodă de schingiuire, îl auzim că dă ordin să i se lege mâinile la spate și-i face semn lui Vasile Pușcașu, namila care avea cea mai mare forță dintre ei, să-l ridice în sus.

Urcându-se în picioare pe marginea priciului, Pușcașu îl prinse de mâinile legate și răsucindu-i-le, îl suspendă în aer, într-o poziție care sugera imaginea crucificării.

Bietul copil, cu capul complet vârat în piept, a mai avut puterea să scoată un strigăt sfâșietor în momentul când i s-au luxat brațele, apoi făcea eforturi desperade să tragă aer în piept.

În jurul lui, vreo patru sau cinci torționari îl loveau cu ciomegele, cu un sadism îngrozitor, peste cap, peste picioare, într-o infernală poftă de distrugere a vieții.

După câteva zeci de lovituri, dintre care unele cu vârful ciomagului în stomac și în piept, i-au dat drumul să cadă de la înălțime.

S-a prăbușit inert, cu fața la pământ, fără să se mai poată mișca din loc. L-au dezlegat mâinile ce se bălăbăneau pe lângă corp, cu articulațiile complet zdrobite, și după ce i-au mai vărsat o cană cu apă peste cap, l-au târât pe un pat de fier, în mijlocul camerei.

Abia mai răsufla. După un timp a început să delireze. Probabil făcuse o hemoragie internă. Vorbea fără șir și ciomăgarii din jurul lui făceau haz, bătându-și joc de cuvintele fără înțeles ce le scotea în neștire.

Țurcanu comenta încruntat cu ciracii lui despre îndărătnicia "banditului" și se bătea cu pumnul în piept că până la urmă o să-l facă să vorbească:

- Am eu ac de cojocul lui, ticălosu'!... Crede că se joacă el cu mine?!... O să vadă el care-i mai tare!...

Fierbea de ciudă că "EL, ȚURCANU" a putut fi astfel înfruntat!

Sunase stingerea demult și ne băgasem cu toții sub pățuri, fără să se poată apropia somnul de vreunul.

Plantonul care rămăsese de veghe avea sarcina să-i dea unele îngrijiri lui Cornel peste noapte.

N-a mai fost însă nevoie, pentru că, puțin timp după aceea, a intrat în comă.

Vădit alarmat și neștiind cum să procedeze, plantonul și-a luat inima-n dinți și l-a trezit pe Țurcanu, care s-a sculat și a pus pe Gherman și pe Nuti Pătrășcanu, care fuseseră studenți la Medicină, să-i facă respirație artificială, fapt care, probabil, i-a grăbit sfârșitul.

Eu îmi trăsesem pătura peste cap, făcându-mă că dormeam, dar mă uitam îngrozit pe sub ea, urmărind scena aceasta groaznică: un om cu trupul zdrobit de bătaie, cu brațele complet luxate, muribund, este maltratată până în ultima clipă a vieții cu aceste mișcări de respirație care apăreau acum atât de grotești. Când și-au dat seama că murise, au început să intre în panică.

Se învârteau speriați pe lângă el Gherman, Roșca, Pușcașu, căutând să șteargă urmele de violență, spălându-i sângele de pe corp și de pe picioare, dar vânătăile care apăreau acum mai proeminente nu se lăsau deloc ascunse.

Doar Țurcanu rămăsese în aparență calm și îndreptându-se către ușă a bătut, să-l anunțe pe milițian.

Mi-au rămas întipărite în suflet cuvintele pline de cinism cu care a vestit moartea sărmanei victime:

- Domnu' șef, anunțați doctoru' că a încetat să bată inima unui 'bandit'!...

A venit felcerul și după ce i-a verificat pulsul, l-au pus pe o brancardă, scoțându-l din cameră. Au trecut pe lângă patul meu de lângă ușă, unde stăteam chirchit de groază, cu pătura în cap, ca să nu fiu descoperit că am asistat la această scenă care ar fi umplut de oroare și cele mai tari inimi" (p. 52-56).

Pentru a fi cuprinsă mai aproape de realitate prăpastia deschisă între pregătirea pentru viață a lui Justin Paven și cele al căror martor îngrozit devenise vom apela la propriul său autoportret dinainte de arestare.

" În climatul acesta spiritual, sufletul meu începea să simtă ceva din complexitatea unei vieți care pentru mine se rezumase până atunci la aspectele ei cele mai superficiale. În afară de grija, destul de vagă, pe care o aveam pentru pregătirea mea universitară - eram student la Facultatea de Chimie, în anul III - toată existența mea de până atunci fusese de o ușurătate îngrijorătoare.

Părinții mei, oameni simpli dar cu mult bun simț, după ce se străduiseră, cu mari eforturi, să-mi dea o educație corectă și o pregătire intelectuală elementară, considerau că flăcăul lor, ajuns la majorat, era suficient de dotat ca să-și găsească, fără intervenția lor cicălitoare, un drum în viață. Deși își simțeau datoria părintească de a mă atenționa când aflau despre escapadele tinereții mele, nu reușeau să-mi domine orgoliul și semeția principiului: Lăsați-mă-n pace, că știu eu ce fac!..., vorbă ce dezarmează, din nefericire, pe mulți părinți care-și privesc 'odorul' cu venerație, mai ales dacă este unicul lor copil" (p. 14).

El nu apucase nici măcar să se accepte cum era el însuși, dar mi-te să-i accepte pe ceilalți cu murdăria lor umană, cu întunecimile și bestialitățile lor. Iată-l comentând momentul autodemascării (fragment în care surprinde și o perspectivă asupra evoluției personale de după a doua condamnare):

" La început, mi-a fost enorm de greu să dau pe față, în mod public, fapte de care trebuia să mă rușinez. Cu timpul, însă, auzindu-i pe ceilalți, am început să privesc cu mai mult curaj viața mea dezvăluită și a spune prostiile făcute îmi dădea sentimentul că am scăpat de ele.

Se ajunsesse la acea stare de spirit că cei care între timp își mai aduceau aminte de vreo faptă din viața lor, se înscriau grăbiți la cuvânt, s-o dea pe față, ca nu cumva să îi apese conștiința că ascunseseră ceva.

Cred că de la 'școala' aceasta, făcută pe sufletul meu fraged, am rămas cu puterea de a nu ocoli, în mărturisire (cea religioasă), faptele care m-au dezonorat" (p. 58).

Ei bine, acestui "suflet fraged" îi fu dat să facă o gafă ce l-ar fi putut costa viața, deoarece uciderea lui Niță Cornel, pentru Justin Paven, nu se încheiase odată cu moartea tânărului...

" Pușcașu primise din partea lui Țurcanu o sarcină. Se instalase într-o latură a priciului, către ușă, o parte ce era mai ferită, și chemând pe câte unul dintre noi, șușotea cu el cu capul sub pătură, ca să nu fie auziți.

N-am reușit să aflu ce vorbeau, deși am încercat în toate chipurile. Devenisem toți foarte circumspecți, ferindu-ne unul de altul, ca să nu fim pârâți. O asemenea imprudență s-ar fi putut solda cu urmări fatale. Fapt este, însă, că toți ieșeau de sub pătură cam neliniștiți și aceasta stârnea în suflet mii de întrebări, dar toți erau muți - ca o dovadă că metoda de opresiune își făcuse efectul.

În sfârșit, mi-a venit și mie rândul. După câteva întrebări de circumstanță: "-cum te simți aici? mai ai ceva de completat la declarație?...", a venit și întrebarea cheie: "ce te-a impresionat mai mult la camera 4?..."

Pentru că trebuia să dăm dovadă de maximă sinceritate și să nu lăsăm bănuiala că încercam vreun subterfugiu, răspunsul meu a venit prompt:

- Moartea lui Niță Cornel!...

- Dar de unde știi tu că a murit?..., s-a războit el la mine, supărat.

În clipa aceea mi-am dat seama că am făcut cea mai enormă gafă posibilă. Știindu-i capabili de orice nelegiuire, am avut sentimentul că mă vor omorî și pe mine, ca să dispară orice martor al cumplitei crime. Cu vocea gătuțită de emoție, am încercat s-o dreg:

- Nu știu dacă a murit, dar mi-am închipuit, văzând că l-au scos din cameră...

- Să nu-ți mai închipui prostii, măgarule! Marș de aici!...

Am ieșit de sub pătură buimăcit, convins fiind că în scurt timp va începe exterminarea martorilor. Cei care trecuseră de întrebarea 'sfinxului' mă priveau cu oarecare compătimire, ceilalți se uitau nedumeriți, dar nimeni nu îndrăznea să dea dovadă nici de cea mai mică indiscreție, care s-ar fi soldat cu o aspră sancțiune.

Mă încurajam doar la gândul că am fost prea mulți ca să ne facă să dispărem toți, dar asta nu mă consola prea tare, gândindu-mă că m-aș fi putut număra printre primii lichidați.

Ce furtună cumplită îmi cuprinsese mintea!... Ce disperare!... Ce încercări de a găsi argumente ca să-i conving că n-am văzut nimic!...

Îmi ziceam:

"Se sunase stingerea și trecuse câțva timp, așa că era firesc să fi fost adormit... Eram cu capul sub pătură și nimeni nu putea bănui că nu dormeam... Așa am să le spun și voi susține cu tărie că a fost doar o bănuială a mea... Omul se mai poate înșela; pentru asta nu e cazul să fie omorât... Am să spun la toată lumea că Niță Cornel este în viață... Făgăduiesc cu jurământ..."

Dar dacă nu vor mai ține seama de nici un argument și nici măcar nu ne vor mai întreba?... Dacă ne vor extermina pe toți care am fost acolo?... Ce contează la ei vreo 40-50 de bandiți, față de omuciderile în masă practicate de comuniști?... Poate că nu ne vor pune la zid, deși și asta este posibil, dar au ei metode destule să ne lichideze cu încetul... Ne vor băga, tot așa, într-o secție pe la subsol și ne vor lăsa să murim de foame, de sete sau de frig și lipsă de aer... Imaginație au pentru asta mai multă decât mine... Totuși, se vor sesiza familiile noastre, le vor cere socoteală occidentalii... Ei și...? După ce am murit, le mai pasă cine le va cere socoteală?!..."

Și așa mă chinuiam în zile de coșmar poate mai cumplite decât cele de la '4 Spital' " (p. 60-63).

" **DUMNEZEUL MEU, DE CE M-AI PĂRĂSIT? Reeducări - Camera 4 Spital Pitești** " constituieconstituie una dintre cele mai coerente relatări privitoare la demascările de la penitenciarul Pitești, redactată într-un limbaj limpede și suficient de bogat pentru o lucrare destinată tiparului. Totuși, am o rețineră față de scriere: ea este provocată de delicatețea și pudoarea autorului (astăzi om al Bisericii), care nu voiește să incrimineze până la capăt (să 'judece' în termenii moralei creștine), drept care tănuiește parțial, măcar prin lipsa de insistență, grozăviile la care a asistat sau pe care le-a suportat. Discutând acest aspect, mărturisesc că strădania lui Dumitru Gh. Bordeianu de a-i înțelege (creștinește vorbind) pe reeducatori și de a-i ierta (ca pe niște frați care au păcătuit cumplit), într-o stare de transă mistică a iubirii de semen, depășind cele ce ne putem închipui despre iertare, este mai impresionantă decât abținerea de a aduce la lumină toate scăderile și bestialitățile apropielului.